رۆشنبیری شاشە و خەونی بچووکی رۆشنبیرانی کورد … نووسینی: ستیڤان شەمزینی

نامەوێت بچمە ناو ئیشکالیەتی رۆشنبیر کێیە و کاریگەریی تەلەفزیۆن چییە، بەڵکو پێم خۆشە هەندێک هەڵەی زۆر تێپەڕیوو راست بکەمەوە لە پێشدا و ئەوسا بڕۆمە ناو کرۆکی باسەکەوە. رۆشنبیر کەسێکە بیر دەکاتەوە و ئەنجامی بیرکردنەوەش دەخاتە چوارچێوەی تیۆر و تێزەوە. مەرج نییە خاوەن بڕوانامەکان رۆشنبیر بن چوونکە مەرجی رۆشنبیریی بڕوانامە نییە، بەڵکو داهێنان و وتنی شتی نەوتراوە لە بۆتەی فۆرمەڵەبەندیی فیکرییدا. لە لە دنیای کوردییدا رۆشنبیر چوارچێوەیەکە بۆ کۆی ئەوانەی دەنووسن، شەرت نییە هەموو نووسەرەکان رۆشنبیر بن، دیقەت بدەن "ماریۆ ڤارگاس یوسا" لە پێناسەکردنی "گابریل گارسیا مارکیز"دا دەڵێ "مارکیز رۆشنبیر نییە". ئەمە لە کاتێکدایە گارسیا مارکیز بە جۆرنالیستیی دەستیپێکرد و پاشان وەک رۆماننووسێک ناوبانگێکی جیهانیی بۆ خۆی پەیدا کرد، بەتایبەت بەهۆی رۆمانە بەناوبانگەکانی وەکوو "سەد ساڵ تەنهایی" و "کەس نییە نامە بۆ کۆلۆنێل بنێرێت" و "خۆشەویستی لە زەمەنی کۆلێرادا" و "چیرۆکی مەرگێکی ئاشکرا" و زۆرێکی تر، ئەگەر مارکیز رۆشنبیر نەبێت، کاتی ئەوەیە پێداچوونەوەیەک بە خۆماندا بکەین و دیقەت بدەین ئەمە چەند تووشی هەڵە بووین لە پێناسەکردنی هەندێک قەڵەم بەدەست بە رۆشنبیر!!.

دنیای کوردیی هەروەک بواری سیاسیی، کە ژینگەی پێگەیاندنی سیاسیی تەمبەڵ و دەبەنگە، کەلاوەیەکە زۆر ئینشانووس و موهاتەراچی کردۆتە فس فس پاڵەوانی گۆڕەپانەکە و نازناوی "رۆشنبیر"یان لەسەر خۆیان تاپۆ کردووە، ئەوەی لە دەرەوەی تەفکیرینی کرچ و کاڵی ئەوان بیر بکاتەوە، یان لە دەرەوەی نووسینە حەماسییە ناوەڕۆک بەشەکانی ئەوان بدوێت نەک هەر رۆشنبیر نییە بەڵکو کۆیلەشە. ئەمە دەبێت لە پێشدەستیدا ناسنامەکان جودا بکەینەوە، بەو پێیەی تاکوو ئێستا رۆژنامەوان و شاعیر و ستوونووس و ئەدیب هەموو خراونەتە ژێر ناونیشانی رۆشنبیرەوە، ئەمە بەدەر لەو نەخوێندەوارانەی تەنیا غەڵبەغەڵب دەنووسن ئەوانیش وەک رۆشنبیر ناویان لێدەنرێت، کاتی ئەوەیە ناولێنانەکان لە سەرەتادا راست بکەینەوە، چوون کێشەی تەسمیە ئیشکالیەتێکی گەورەیە، لەو سەنگەیەی ئەمە رۆشنبیر بەو

فراوانییە نابینین وەک لە دنیای ئێمەدا هەیە، بەڵکو وەک چەندان جاری تریش هێمام بۆ کردووە ڕۆشنبیر کەسێکی چالاکە لە بواری بیرکردنەوە و تیۆریزەی بیرکردنەوەدا.

ڕۆشنبیری سەر شاشە

فریدریش هایاک، لە ساڵی 1945 لە وتارێکدا بەناوی “ڕۆشنبیران و سۆسیالیزم” دەنووسێت “لەهەموو وڵاتە دیموکراتییەکاندا و لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا زیاتر لە هەر جێگەیەکی تر، بڕوایەکی پتەو هەیە بەوەی کاریگەریی ڕۆشنبیران لەسەر سیاسەت حاشاهەڵنەگرە، گوومانی تێدا نییە کە ئەمە ڕاستە سەبارەت بە دەسەڵاتی ڕۆشنبیران لە کاریگەریی دانان لەسەر شێوەی بڕیاردان لە ڕێگەی بۆچوونە سەیرەکانیانەوە، یان سەبارەت بەڕاددەی توانایان بۆ گۆڕینی ڕای گشتیی لەسەر ئەو پرسانەی لای خەڵک بۆچوونی جیا جیایان لەسەرە، بەڵام لە مەودایەکی تا ڕاددەیەک دووردا پێدەچێت هەرگیز ئەوەندە کاریگەرییان نەبووبێت وەک ئەوەی ئێستا هەیانە، ئەم دەسەڵاتەشیان لە ڕێگەی پێکهێنانی ڕای گشتییەوە بەدەستهێناوە”.

ڕۆشنبیر بە خۆی خاوەنی دەسەڵاتێکی ڕەمزییە، کە هایاک بە کاریگەریی لەسەر ڕای گشتیی و گۆڕینی بۆچوونی گشتیی ناوزەدی دەکات. بەڵام کێشەی ڕۆشنبیرانی کورد ئەوە نییە کاریگەرییان لەسەر ڕای گشتیی و خەیاڵدانی نەوەیەکی تازە پێگەیشتوو نییە، بە پێچەوانەوە تێزەکانیان پڕە لە کورتبینی و نهێلیزم، پڕە لە ئەنتی تۆلەرانس، پڕە لە ئەندێشەی ئاینی و خێڵەکیانە، بۆ ئەم مەبەستەش بەدکەڵکی زۆریان لە شاشەی تیڤی وەرگرتووە، چوونکە تەلەفزیۆن بەدەر لە دیوە پۆزەتیڤەکەی، ڕەهەندی نەگەتیڤیشی هەیە بەوەی ڕووبەرەکە بۆ دەم هەراشەکان یان ئامێری بەرهەمهێنانی پاڵەوانە ساختەکانە، هەرچەند کاریگەریی زۆرە لەسەر گۆڕینی واقیع وەک ئەوەی لە کودەتاکەی تورکیا دژی ئەردۆگان بینیمان لە ساڵی 2016، چۆن یەک گرتەی ڤیدیۆیی لە ڕێی سکایپەوە کە لە شاشەی تەلەفزیۆنەکانەوە بڵاوکرایەوە توانی کودەتاکە پووچەڵ بکاتەوە، هاوزەمان تیڤی دەتوانێت واقیعی کۆمەڵایەتی و کولتووریی و زیهنیش بگۆڕێ، بەڵام ڕەنگە ئەمەیان پرۆسەیەکی درێژخایەنتر بێت.

ئێمە لە حاڵی حازردا خاوەنی گروپێک ڕۆشنبیری موهەڵیجین لە ڕێی شاشەکانەوە بەقەدەر ئەوەی ڕەخنە لە دەسەڵاتی سیاسیی دەگرن، دەسەڵاتەکانی تر بەهێز دەکەن، کاتێک ڕۆشنبیرانی ئێمە ڕەخنە لە دەسەڵات دەگرن، ناکرێت بڵێین ئەمە کارێکی خراپە، بەڵام کورتکردنەوەی دەسەڵات لە دەسەڵاتی سیاسیدا نیشانەی هەژاریی مەعریفییانە، بەو پێیەی دەسەڵاتی سیاسیی تەنیا یەک دیوی دەسەڵاتە، یان یەک تاکە دەسەڵاتە لەنێو کۆی دەسەڵاتەکانی تردا.

کەمترین رۆشنبیرمان هەیە خۆیان بدەن لە قەرەی رەخنەگرتن لە دەسەڵاتی ئایینیی و دەسەڵاتی کولتووری خەڵکیانە و کەی دەسەڵاتە نارەمزییەکانی تر. بەزمانەکی تر ئەم گوزارەیە تەرح دەکەین و دەڵێین چوونکە رۆشنبیرانی ئەمە پاشخانی بیرکردنەوەیان حزبیی و سیاسییە تەنها دەتوانن رەخنەی سیاسیی و حزبیی بگرن، ئەم دیاردەیەش بەیەک ئاست دەبینرێت لای رۆشنبیرانی سەر بەدەسەڵات و ئەنتی دەسەڵاتەوە.

رۆشنبیرانی ئەمە زۆرینەیان سروشتەکی قەحپەییان هەیە، دەمەوێ پێش ئەوەی بەسەرمدا تێپەڕێت ئەوە روون بکەمەوە زاراوەی "قەحپە" لە هزرینی مندا رەهەندەکی سێکسوالێتی نییە، ئەو ژنە قوربانیانە ناگرێتەوە ناچارن بەهۆی بارودۆخی ئابوورییەوە لەشی خۆیان لە بازاڕی بێویژدانی سەرمایەدارییدا بە چەند دۆلارێک بفرۆشن. ئینجا دەمە سەر کرۆکی مەبەست و بەکورتی ئەوە دەڵێم زۆرینەی رۆشنبیرانی ئەمە سرووشتەکی قەحپانەییان هەیە و بە فۆرمەکی نمایشکارانە روانگەکانیان دەخەنە روو، چوون دوو جۆر ئیلێتی رۆشنبیریی دروستبووە یەکەکیان بەو جۆرە نمایش دەکات سەرنجی دەسەڵاتی سیاسیی بەلای خۆیدا راکێشێت لە پێناوی بەخششەکی چەوردا، لە بەرانبەر ئەمەدا نوخبەیەکی تری پۆپۆلیست و سۆزانی هەیە دڵداریی لەگەڵ سۆز و هەستی جەماوەر دەکات "ئەو جەماوەرەی گۆستاف لۆبۆن بەروونی پێناسەی دەکات و پێیوایە سرووشتەکی سۆزانیانەی هەیە"، ئەم ئیلێتییە بەشێوەی قەحپانە کار لەسەر راکێشانی سەرنجی جەماوەری گەل دەکات بەلای خۆیدا، بەمەش دەسەڵاتەکی بەرفرە بۆ خۆی پەیدا دەکات "بەگوومان دەسەڵاتی مەعنەویی و هەژموونگەرایی"، رۆشنبیرانی راستەقینە ئەوانەن کەوتوونەتە نێوان ئەو دوو فۆرمە لە رۆشنبیر و سەرقاڵی کاری خۆیانن لە کێڵگەی هزریی و مەعریفییەکەدا.

ئەو تەرزە رۆشنبیرە سۆزانییە زیاد لەهەر شتێک پەیوستی بە شاشە و مارکێتینە، تاکوو بتوانێت خۆی وەک فریادڕەس نیشان بدات، لە کاتەکدا چەمکی فریادڕەس لە سترەکتەرەوە بارگاوییە بەرۆحی ئایینی. جیا لەمەش خوازیارە خۆی وەک قارەمانەکی ئەفسووناویی لە ئەندێشەی زۆرینەدا سکێچ دەکات. "محەمەد تەها حوسێن" زۆر بە باشی ئەم نەخۆشییە روون دەکاتەوە، کاتێک دەنووسێت: رۆشنبیر ئەو خودە نییە دوای ئەوەی لە کردەی بیرکردنەوەدا توانی کاریگەر بێ لە کۆمەڵگەدا فۆرمی ژیانی دیکەی هەم بۆ خۆی هەم بۆ تاکەکانی دیکە فەراهەم کرد، ئیدی ببێ بە میتامرۆڤ و بەسەر ئەوانی دیکەدا ببێ بە کۆڵەگا.. لەو ساتەوەختانەی رۆشنبیر یان وردتر بڵێین خودی بیرکەرەوە ئەو حەقی بیرکردنەوەیە تەنها بۆ خۆی قۆرخ دەکات و بوار بە ئەم ئامادەگییە ئیلاهییە ناڕەخسێنێ، ئەوا هەمان ئەو کۆمپرادۆر و دەرەبەگ و

سەرمایەدارەیە کە هەرچی سامان هەیە بەهەی خۆی دەزانێ و نایەڵێ کەسی تر لێی سوودمەند بێت. بەمانا هەمان ئەو وێنە سەرەتایی و ئارچیتایپە یەنگیەیە کە لە سەرەتای مێژوووە چووتە ناخی یەک بە یەکمان و هەمیشە ئاگا یان نائاگا لەمان وەدیار دەکەوێتەوە. ئەو ئارچیتایپە یەنگیە ڕێک باوکەکەی فرۆیدە کە لە هۆزی یەکەمی مرۆڤایەتیدا یەکەم پیاو بووە و هەرچی حەز و شەهوەت و سامان هەبووە بە ڕەوای خۆی زانیوە و نەیهێشتووە کەس لێی بخوات خۆی نەبێ.
ئەو مودیلە ڕۆشنبیرە “بەتەمەر”ییەی لەکوردستان باڵا بووە و خۆی بە توخمێکی بنەڕەتی بینای کۆمەڵایەتی و گەرووی زوڵاڵی هەموو چین و توێژە کۆمەڵایەتییەکان هەژمار دەکات، هەموو وزەی ڕۆشنبیریی و جەستەیی خودی خۆی تەرخانکردووە بۆ داتاشینی وێنایەکی تەوتەمی و کۆمەڵگایانە بۆ خۆی، هەمیشە چاوی لەوەیە ئۆتۆریتە و پێگە و دەستڕۆیشتوویی خۆی بەسەر سیاسییەکاندا بسەپێنێت، بۆ هێنانەدی ئەم نەرگسییەتە نامەشرووعەش بەردەوام پێویستی بە شاشەی تیڤی هەیە، تاکو بتوانێت لە یەک کاتدا وێنا ساختەکەی وەک پاڵەوانێکی وەهمی بگەیەنێتە هەموو ئەو چین و توێژانەی ئەو خۆی بە ویژدانیان دەزانێت. پێویستە ئەوەش بڵێم مەبەستم لەوە نییە نابێت ڕۆشنبیر سوود لە تەلەفزیۆن وەربگرێت، بە پێچەوانەوە مەبەستم لەوەیە خودی ڕۆشنبیری کورد ئەوەندەی تەلەفزیۆن و شاشەکان بۆ بە کاریزماکردنی خۆی بەکاردەبات، نیو هێندە بگرە هیچ نایەوێ بەرئەنجامە فیکرییەکانی خۆی بگەیەنێت، چوونکە لە بنەڕەتەوە ئێمە کۆمەڵێک ڕۆشنبیرمان هەیە بیر ناکەنەوە، ئیدی چۆن بتوانن پەیامێک بگەیەنن؟. ئەمە ڕۆشنبیرمان نییە لە دەرەوەی ئەو تێزانەی وەک مەحفوزات دەرخیان کردووە، قسەیەکی تری پێ بێت!!. ڕۆشنبیرمان نییە، خۆی بێت و روئیای روونی خۆی هەبێت.
ڕۆشنبیرانی ئێمە خاوەنی هیچ بەرهەمێکی نوێ و زانستی نین، زیاتر قسەکەری سەر شاشەکانن، زۆرجار لەگەڵ بێژەرەکانی تیڤی جیاوازییەکی ئەوتۆ لە نێوانیاندا بەدی ناکرێت، چ لەرووی ئامادەگی لەسەر شاشەکان، چ لەرووی بیر و تەنانەت تۆنی دەنگیشەوە. بەرگریکردن لە مافی ئەوانیتر مانای ئەو گووتارە پۆپۆلیستی و دۆگمایە نییە ڕۆشنبیرانی ئێمە چ لە بەرەی دەسەڵات چ لە بەرەی بەرهەڵستکاران لە ڕێگەی شاشەی تیڤییەکانەوە سەرقاڵی موبیلیزەکردنین. ئەو ڕۆشنبیرە ئیعلامییانە زۆر جار ئاستی بیرکردنەوە و ورووژاندنیان زۆر لە خوار وتار و پرسیارە ڕۆژنامەوانەکانیشەوەیە. ئەم دیاردە نەگەتیڤە وەنەبێ تەنها لەدنیای ئێمەی کورددا بوونی هەبێ، بەڵکو ئەوە نەریتێکی باوی تێکڕای کۆمەڵگە دواکەوتووەکانی ڕۆژهەڵاتی نێوین و

جیهانی عەرەبی و ئیسلامییە کە رۆشنبیرەکانی لە بری هەڵهێنجانی فیکریی دەبنە شایەری سیاسیی، لە بری کارکردن لەبواری زانستیدا، دەبنە پاسەوانی ئایدۆلۆگییە سیاسییەکان، لە بری هەنگاونان بۆ ئایندە، سەرقاڵی بەرهەمهێنانەوەی ئەو کەلەپوورە رۆشنبیرییەن کە لە مۆزەخانەکانی مێژوو هەڵگیراون.

یەکێک لە ترسناکترین سیما ترسناکەکانی ئەم تایپە لە رۆشنبیر دوانە بەناوی هەقیقەتەوە، ئەوە نەریتی نازی و فاشیستەکانی سەرەتای سەدەی بیستەم و هەموو ئایدۆلۆگییە تۆتالیتارەکانی دنیایە. ئەوە ستالینیزمە و هەمان ئەو تێزەیە کە لەسەر سترەکتەری “ئەوەی لەگەڵم نەبێت ناراستە” بیناکراوە. مەولانای رۆمی بەر لە چەند سەدە وتی “هەقیقەت ئاوێنەیەک بوو شکا”! هەر کەسەو پارچەیەک لەو ئاوێنەی هەڵگرتەوە، هەر کەسە تەنیا لە پارچەیەکی شکاوی ئەو ئاوێنەدا هەقیقەتەکانی خۆی دەبینێت، ئەم هەمان ئەو بیردۆزەیە تیۆری نسبیی ئەنشتاین لە سەدەی بیستەمدا پێی دەگات و جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە هەرچی هەبووە لە کەوندا بوونێکی رێژەیی هەیە نەک رەها، هەروەک یاسا فیزیکییەکەش پێداگریی لەسەر دەکات “هەموو ماددەیەک لە دۆخی ئاساییدا هاوبەرگەیە و پێکهاتووە لە بارگەی موجەب و سالب”. پێموایە فەیلەسووفە پۆست مودێرنەکان تازە ئەم گەوهەرە دەدۆزنەوە و بەمان باس دەکەن. دەمەوێ بەڵام ئەوانەی بەناوی هەقیقەتەوە دەدوێن، کوشندەترین زیان لە رێژەییبوونی هەقیقەت دەدەن، چوونکە هەقیقەت شتێک نییە بۆ رەهایی لای کەسێک یان بیروباوەڕێک چڕ بووبێتەوە، لە سۆنگەی ئەوەی هەقیقەت وەک ئاردی نەو دەک وایە و هەر کەسێک دەتوانێت چنگێکی لێ هەڵگرێتەوە بۆ خۆڵ و خاشاکیشەوە. لە بەداخەوە ئەو رۆشنبیرە کوردانەی لە شاشەکانەوە دەیانبینین بەناوی هەقیقەتەوە لاقەی جوانی هەموو شتێک دەکەن چوونکە وا دەبینن مادام راستن، بۆیان هەیە هەموو شتێکی دەرەوەی خۆیان ناشرین بکەن.

خەونی بچووکی رۆشنبیرانی کورد

رۆشنبیرانی کورد هەروەک مەگەلەکە سەیری رووداوەکان دەکەن، بە زمانی ئاسایی عەوام دەپەیڤن، بە مێشکی زۆرینە بیر دەکەنەوە، لەناو نەریتە کۆمەڵایەتییەکاندا نغرۆ بوون، قسەیان لەسەر زۆر شت هەیە، بەڵام بیریان لە هیچ نەکردۆتەوە، خەون بە گۆڕینەوە دەبینن ئامڕاز و کەرەستەکانی گۆڕین شک نابەن و ناتوانن بیدۆزنەوە، رۆشنبیری ئەمە قسەنووس و یاریکەرن لەگۆڕێ عاتیفەی گشتیی، هەموو پڕۆژە رۆشنبیرییەکانیان ناچێتە دەرەوەی جیهانبینی سیاسیی و فیکریی باو، هەر بۆیە رۆشنبیری کورد خەونی بچووکە لەو دنیا گەورەیەدا. بەهۆی ئەوەی رووبەر و مەدای بیرکردنەوەی سنووردارە،

با ئەو ڕۆشنبیرە لە دنیای شارستانی ڕۆژئاواشدا بژیت و لە نزیکەوە بەر فینۆمینەکانی دیموکراسی پلورالی کەوتبێت، بەڵام هێشتا لە کوێرە دێیەکی کوردستاندا دەژی و هزرینی لە چوارچێوەی ناوچەگەرییدایە و ناتوانێت سنووری ئەقڵی حزبییانە تێپەڕێنێت، نەک ناتوانێت گەردوونیانە بیر بکاتەوە، بەڵکو دەست و پێ سپیترە لەوەی کوردستانیانەش بیر بکاتەوە. دیقەت بدەن زمانی ئەو ڕۆشنبیرەی دەم لە پێست مودێرنە وەردەدات، لەگەڵ زمانی کادرە حزبییە نەخوێندەوارەکان هەریەک زمان و ناوەڕۆکە، بەڵام بە سینتاکس و گوزارەی لە یەک جوداوە، ناوەڕۆک هەر یەک ناوەڕۆکی کۆنە، بەڵام هەر ڕۆژەی لە فۆرمێکی تازەدا تیۆریزە دەکرێت و زاراوەکانی دەگۆڕێن و پۆشاکی تازەیان بە بەردا دەکرێت.

ڕۆشنبیری کورد پاشکۆی سیاسەتە، یان وردتر بڵێن پاشکۆی حزبە، مەرج نییە لە رووی ئۆرگانییەوە تاکی ڕۆشنبیر لە حزبێکی سیاسییدا سازمان درابێت، بەڵام ئەو زیهنییەتی بیری پێدەکاتەوە هەمان ئەو زیهنییەتەیە حزبەکان وەک گووتاری سیاسیی خۆیان قبوڵیان کردووە و تەرویجی بۆ دەکەن. ئەگەر بچینەوە سەر نموونە بۆ ڕوونکردنەوەی بابەتەکەمان ڕەنگە کەمێکی باشمان بکات. لێرەدا دەخوازم جیابوونەوەی باڵی مەکتەبی سیاسیی پارتی لە باڵی سەرۆکی پارتی “جیابوونەوەی جەلالی لە مەلایی” لە ساڵی 1964دا بکەمە سەمپڵێک، وەک دەبینین گووتاری ئەو باڵە گووتارێکی چەپی ماویی بووە، هەموو کایەی ڕۆشنبیریی کوردیی لە ئاستی تاک و تەرا نەبێت، با دەدەنەوە بەلای باڵی مەکتەبی سیاسییدا، دەیانەوێ پاساوی فیکریی بۆ ئەو دوو کەرتبوونە بدۆزنەوە لە ریزەکانی شۆڕشدا، لە باڵی مەکتەبی سیاسیی بایداییەوە بەلای دەوڵەتی داگیرکەری عێراقدا، ئێمە بە ڕۆشنبیرانی ئەودەم و ئەستاش نەبووە شەک، بەڵکو هەر ئەو ستراتیژەی ئەوسایە هەرجارەی لە بەرگێکدا خۆی مانیفێست دەکات و ڕۆشنبیرانیش وەک ئەسپ عەرەبانەی ئەو بزووتنەوە سیاسییە رادەکێشن.

ئەو نموونەی لای سەرەوە پێماندەڵێت، خەونی ڕۆشنبیرانی کورد لانیکەم لە باشوور، چەند بچووکە، چوونکە بەشێکی لاوەکییە لە ململانەی سیاسیی، ئەگەرنا ئەنتجلنیسیای کورد نەیتوانیوە گووتارێکی ڕۆشنبیریی سەربەخۆ لە دەرەوەی هەژموونی کونزەرڤاتیڤانەی حزبەکان بۆ خەونی گەورە و ئاگایی فیکرییەوە فۆرمەڵە بکات، بەو هۆیەی کارەکتەری ڕۆشنبیر لە هەمان کاتدا کارەکتەرێکی سیاسیی و چالاکوانی ململانە حزبییەکانە و ناتوانێت لەودیو تەلبەندەکانی حزب و گووتارە حزبییەکانەوە خۆی ببینێتەوە. کێشەم لەگەڵ ئەوانە نییە بە ئاشکرا بوونەتە ئاژیتاتەری حزبەکان، ئەمانە دەتوانین بە ڕۆشنبیری حزبی ناودێریان بکەین، بەڵام کێشەکەم لێرەدایە ئەو گروپ و تاکە

رۆشنبیرانەی بەناوی بەلایەنی و سەربەخۆییەوە هاتوونەتە نێو گۆڕەپانەکە هەندێک بە ئاگایی بوونەتە بەشێک لە ئەجیندای حزبی و هەندێک تریش بە دیفاکتۆ و نائاگایی کەوتوونەتە نێو ئەو واقیعەکەوە کە تەرەفداریی بۆ لایەنێکی سیاسیی دیاریکراو بکەن، ئیدی بەم حاڵەوە دەبێت خەونی گەورەی رۆشنبیرانی کورد چی بێت؟ هەرچەند دەمەوێ ئەوەش ئیزافە بکەم هیچ گشتاندنێکم پێ راست نییە و لێرەدا نامەوێ گشتاندن بکەم، بەڵکو لەسەر زۆرینە قسە دەکەم،ـ لانیکەم ئەو زۆرینەیەی مەیدانەکەیان بەدەستە.
لەوە کارەساتبارتر ئەوەیە، خەونی بەشێکی بەرفرەی رۆشنبیران هێندە بچووک بۆتەوە، مۆبیلیزەی گەمژەیی دەکەن، لە رێی دنەدان و هاندان و ختووکەدانی هەستی ناوچەگەریی و شارچێتی هاووڵاتیان، یان دروستکردنی وێنەیەکی زەینی بۆ شەیتانی سیاسیی کە هەموو کەموکوڕیی و نەهامەتییەکان بخرێتە ئەستۆی ئەو ئەهریمەنە، ئەمە ئیقتباسە لە رۆشنبیریی دواکەوتووی عەرەبەکان، کە بارگاوییە بە رۆحی ئاینی و کولتووری بەداوەت، ئاخر عەرەبەکان هەموو ریفۆرمێکی سیاسیی و ئابووری و کولتوورییان بیر بردۆتەوە، هەمیشە کاردەکەن لەسەر داتاشینی دوژمنێکی وەهمی و تەخکردنەوەی تیۆری موئامەرە، بۆ ئەم مەبەستە شەیتانێکی گەورەیان هەڵبژاردووە تا رک و کینەی خۆیانی تێدا خاڵی بکەنەوە ئەویش دەوڵەتی ئیسرائیلە و زایۆنیزمە. ئەم بیردۆزە بەشێوەیەکی تر وەک نەخۆشی کۆلێرا گواستراوەتەوە نێو کایەی رۆشنبیریی کوردیی بەتایبەت لە باشوور چوونکە ژێدەری بیرکردنەوەمان ئەو رۆشنبیرییە عەرەبییە ئیسلامییەیە هەنووکە دنیای عەرەبی کردۆتە دۆزەخی سەر زەوی، بەڵام تاکە جیاوازیی لەنێوان شەیتانی گەورەی نێو رۆشنبیریی عەرەب لەگەڵ شەیتانی گەورەی رۆشنبیریی کوردیی، لەوەدایە شەیتان لای عەرەب بێگانەیە، بەڵام شەیتانەکەی ئێمە خۆماڵییە و هەر خودی خۆمانین!!.
ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ ناونیشانی بابەتەکە و باس لە خەونی رۆشنبیری کورد بکەین، پێویستە ئەمجارە لە چەند پرسیارێکەوە دەست پێبکەین، وەکوو: ئایا رۆشنبیری کورد رۆڵی چی بووە لە گەڵاڵەکردنی پڕۆژەیەکی فیکریی لە کوردستاندا؟ ئەزموونی رۆشنبیران جگە لە نەوەیەکی سەرگەردان و خاڵی لە ئینتیما و بێ ئاسۆ و رەشبین و پووچگەرا چیتری بەرهەم هێناوە؟. رۆشنبیری کورد چی فۆرمەڵە کردووە بە رزگارکردنی ئەقڵی کوردیی لە خەتەی نەریتی ئاینیی وشکهەڵاتوو یان خۆیاڵدانی هۆزگەرایی و خێڵەکی؟. ئەجیندای رۆشنبیری کورد چی بووە لە راستای گۆڕینی پەروەردەی کۆمەڵایەتی و بیناکردنەوەی کەسێتی تێکشکاو و پاسیفی تاکی کورد؟. پڕۆژەی رۆشنبیرانی کورد چی بووە بۆ پێناسەکردنەوەی چەمکەکانی ژیان کە تەبا و کۆک بێت لەگەڵ

رۆحی سەردەم؟. رۆشنبیرانی کورد چییان ئامادە کردووە وەک تیۆر بۆ فەلسەفەی حکومڕانیکردن و دەوڵەتداریی؟. تیۆرییەکانی رۆشنبیرانی ئەمە چین بۆ بەگژاچوونەوەی دیاردەی گەندەڵی ئیداریی و ئابووری؟. پڕۆژەی رۆشنبیرانی کورد چی بووە بۆ گۆڕینی سیستمی پەروەردە و پێشخستنی قوتابخانەکان و بەرزکردنەوەی ئاستی هۆشیاریی؟. پڕۆژەی تیۆریی رۆشنبیرانی ئەمە چی بووە لە راستای هۆشیاریی جەندەریی و سێکسیی؟. پڕۆژەی رۆشنبیرانی کورد چی بووە بۆ یەکسانی رەگەزیی و گۆڕینی ئەو خەیاڵدانەی ژن وەک سەرچاوەی لەززەت بۆ پیاو سەیر دەکات؟؟.

من لێرە وەڵامی ئەو پرسیارانەم دەوێ نەک ئەو قسە باق و بریقانەی رۆشنبیرانی ئەمە فێری بوون و تووتی ئاسا دەیڵێنەوە؟ باسی دروشمبازیی ناکەم بەڵکو باسی پڕۆژەی فیکریی دەکەم. ئەگەر رۆشنبیرانی ئەمە دنیای کوردییان نەخوێندەتەوە و بیریان لە کێشەکانی ناوی نەکردەتەوە، تەنیا یەک کێشە ببینن کە کێشەی سیاسییە ئەوە دەبێت رەنگە بدەن بەڵام خەونی بچووکە. گەرەکمە ئەوەش تێنەپەڕێ لەبارەی کێشەی سیاسییەوە، لای من ئەو فۆرمە لە سیاسەت کە لە دنیای کوردییدا هەیە، نەک شایانی رەخنەلێگرتنە بەڵکو دەبێت بگۆڕدرێت، بەڵام ئەم گۆڕینە تەنیا ئەو شێوازە لینینییەی گۆڕینی قووچەکی فەرمانڕەوا نییە، بەڵکو لە پێشدا گۆڕینی خەیاڵدانی سیاسییە، ئەمەش کاری رۆژ و دوو رۆژ نییە، بەڵکو پرۆسەیەکی هەمەلایەنەی درێژخایەنە و پێویستە بە ئەو گۆڕینە گرنگە دەست بە زۆر بابەتی هەستیاری تر ببەین کە ئەویش پەیوەندیی بە پەروەردەی کۆمەڵایەتی و ئاینی و خێڵەکیی ئێمەوە هەیە وەک کورد، بە ئەم گۆڕینە لە خەیاڵدانی تاکدا و دروستکردنی تاکێکی کوردیی ساغڵەم لە رووی دنیابینییەوە، مومکین نییە ئەو گۆڕینە کودەتائامێزی قووچەکی سیاسیی هیچ بەروبوومێکی هەبێت، بە پێچەوانە بە فیڕۆدانی وزەی نەوەیەکە و تێکشکاندنی خەونی زێرینەشە.

وتەی داخستن

وەک هەموو بوار و کایەکانی تری ژیان، کایەی رووناکبیریی کوردیی لەسەرگەردانی و تراژیدیایەکی مەزندایە، رەنگە بەشێکی زۆریش لە سەرگەردانییە سیاسیی و کولتووریی و فەرهەنگییەکانیش راستەوخۆ پەیوەندیان هەبێت بەو سەرگەردانییە رۆشنبیرییەی هەنووکە لە ئارادایە، لێرەدا دەبێت رۆشنبیر بە ئەرکی خۆی هەستێت و کارەکەی خۆی بەدروستی بناسێت، تاکو رۆشنبیر پانتایی کاری خۆی کە بەرهەمهێنانی مەعریفە و بیرە، جودا نەکاتەوە لە پانتایی کاری سیاسەتمەدار و رۆژنامەوانان، هیچ شتێک ناتوانێت ببێتە مایەی دڵخۆشی لە بواری پێشکەوتن و گەڕان لە دۆخێکەوە بۆ دۆخێکی تر.

تاكوو ڕۆشنبیری ئێمە سەرقاڵی گەمەكانی سیاسەت و حزبایەتی بێت، هەڵومەرجەكانی كۆمەڵگە لە بری هەنگاوێك بە پێشەوە لینین وتەنی دوو هەنگاو بە دواوە دەبات. ئەركی ڕۆشنبیرە پێش هەر كارێكی تر چالاكی لە كایەی خۆیدا بكات، بەمانایەكی تر ڕۆشنبیر دەبێت لەوە حاڵی بێت نە گیڤارایە و نە مارتن لۆسەر كینگ، بەڵكو ئەو دەكرێت لە بواری فیكر و ڕەخنەی مەعریفیدا بەشداریی بكات لە پرۆسەی گۆڕانكاریی و لە پێشنەرەشدا گۆڕینی عەقڵیەت و جیهانبینی تاك و گۆڕینی شێوەی بیركردنەوەی كۆنسەرڤاتیڤی كۆمەڵگە و گۆڕینی فۆرمی كلاسیكی كردەی سیاسیی.

كاتی ئەوەیە ڕۆشنبیرانی ئێمە، بەرلەوەی سیاسەت و توخمە ڕەنگاورەنگەكانی كولتوور بخەنە ژێر نەشتەری ڕەخنەكانیانەوە، هاوزەمان چاوخشاندنەوەیەكیش بكەن بەسەر شێوازی كاری خۆیان؟ پێویستە ڕۆشنبیران هەڵسەنگاندنێك بكەن كە خەریكە لە ماكینەی بەرهەمهێنانی هزری نوێوە دەبنە ماكینەی بەرهەمهێنانی هەجو و جنێوی نوێ؟ پێویستە ببینن دوای بیست و شەش ساڵ پاش ڕاپەڕین گۆڕانكاریی پۆزەتیڤ لە هیچ یەكێك لە بوارەكانی ڕامیاریی و ئابووری و كولتووریدا ڕوویندەداوە،! ئەمەش ئەگەر لەسەرێكەوە نیشانەی ئەوە بێت دەسەڵاتێكی فاشیلمان هەبووە بەدرێژایی دوو دەیە و نیو، لە ڕەهەندێكی ترەوە نیشانەی تەمبەڵی ڕۆشنبیران بووە لە تەرح و داهێنانی فیكریدا، چوونكە ئێمە شاهیدین لەسەر تایپێك لە ڕۆشنبیریی بە داتاشینی وێنایەكی دزێو و جنۆكەئاسای كارەكتەرە سیاسییەكان “نەك سیستەمی سیاسیی” خۆی لەهەر چەشنە تیۆریزەیەك دزیوەتەوە، بەو مانایەی تەنیا بە شێواز و ئەدەبیاتی سیاسیی شێوەی لەگەڵ دەسەڵات یان حزبەكان كردووە، ئیدی ئاگای لە بوارەكانی تری ژێرخانی فیكریی كۆمەڵگە نەماوە، ئاگای لە گووتاری ئاینی و تەخبوونەوەی مەیلی ئیسلامیی كۆمەڵەی كوردەواریی نەماوە، ئاگای لە ئیسلامییەكان نەماوە بە هەموو ڕێگاكان سەرقاڵی مۆبیلیزەن بە ئیسلامیزەكردنی كۆمەڵگەی كوردستان، ئەمە هەروەك ئەو نموونەیە وایە، نەخۆشێك دەردەدار بێت بە شێرپەنچەی پێست، بەڵام پزیشكەكان لە بری كیمیە تەراپی نەشتەرگەریی جوانكاریی پێستی بە ئەنجام بدەن.

پێش ئەوەی دوا قسەی خۆم لەم چاپتەرەدا دەكەم، ئەمەی كورد پێویستمان بە ڕۆشنبیرێكی جیددی وەك عەلی حەرب هەیە، كە برینێك بخاتە ئەو نەزعە ترسناك و خودسەرسامییەی ڕۆشنبیرانی ئێمەوە. ئەو توانی ڕەخنەكان پێچەوانە بكاتەوە و شەڕەكە بباتەوە نێو ماڵی خودی ڕۆشنبیران. كتێبە بەناوبانگەكەی “وەهمەكانی نوخبە یان ڕەخنە لە ڕۆشنبیر” توانی بەخێراییەكی بێوێنە ببێتە جێگەی مشتومڕ و ئیست

لەسەر گرتن. ئەو لە پاشکەی کە تا چاپی کتێبەکەیدا، بەم جۆرە دەپەیقێت “دان بەوەدا دەنێم من تەقەم لە ڕۆشنبیر کردووە، بە ئەندازەی ئەوەی هەنگاوم ناوە بۆ کردنەوەی مەڵەفی ڕۆشنبیران بەرووی ڕەخنە و لێپێچینەوەدا. بەو مانایەی کارم بە لەقکردنی بڕوا ڕەنگ داکوتراوەکان کردووە، بە ئەندازەی ئەوەی هەوڵم داوە، جێ بە کێشەکە لێژ بکەم و سەرلەنوێ پرسیارەکان فۆرمەڵە بکەمەوە و تیشک بخەمە سەر ئەو شوێنانەی کرابوونە دەرەوەی چوارچێوەی بیرکردنەوە بە ئەندازەی باسکردنی پەیوەندییە نادیموکراتییەکان و هەڵسوکەوتە تاریکبینەکانی ناو کەرتی ڕۆشنبیریی و نێوان دەستەبژێرەکان، ئەمەش وای لێکردم ئەولەویەتەکان ژێراوژوور بکەم و ئاڕاستەی ڕەخنە بگۆڕم. لە کاتێکدا ئیشی ڕەخنەگرتن لە رووی دەرەوە و واقیع بوو، تیرەکانی ڕەخنەم ئاڕاستەی ناوەوە کرد، واتە واقیعی ڕۆشنبیر لە رووی بیر و پراکتیک، یان گووتار و دامەزراوەوە”.
نەبەتی ئەوەیە ڕۆشنبیر رووی ڕەخنەکانی ئاڕاستەی ناوەوە بکات و دواتر کەی ئیشکالییەتە ریشەییەکانی خۆی چارەکرد، رووی ڕەخنە بگێڕێت و ئاڕاستەی دەرەوە و واقیعی بکات. ئەمە لە ئێستادا پێویستمان بە توێژەکی ئەکتیقی رووناکبیریی هەیە، پرسیاری گەورە بکات، لە پێدراوە بچووکەکاندا بەهای گەورە بدۆزێتەوە، نەک چاوی لەسەر رووداوە گەورەکان بێت، لەو سۆنگەیەی کاری ڕۆشنبیریی ئیشێکی تاقیگەییە، هەروەک پیشەی پزیشکەکان وایە، دوای ناسین و دۆزینەوەی قایرۆسەکان، دەتوانیت دەرمانی لەناوبردنی قایرۆسەکە بدۆزیتەوە. ڕۆشنبیرانی ئێمە لەسەریانە قایرۆسەکانی گەندەڵی و لاوازیی کەسێتی تاکی کورد و خراپی ڕەوشتی سیاسیی و ئیداریی بدۆزنەوە لە تاقیگەکانی هزرین و لێکدانەوەی زانستیدا، پاشتر دۆزینەوەی دەرمان و پرۆسەی دەرمانکردنەکە ئاسانتر دێت بەدەستەوە. کۆمەڵگەی کوردیی دەیان دەردی کوشندەی هەیە، تەنیا دەردیش بەدکەڵکی ئاکاری سیاسییەکان نییە لە پرۆسەی حکومڕانیدا، بەڵام ئایا ڕۆشنبیران بەم جۆرە دەمێننەوە تاکو سەر یان نا؟ ئەمە ئەو پرسیارەیە وەڵامەکەی لە هەگبەکەی ئایندەدایە.

تێبینی: ئەم توێژینەوەیە چاپتەری پێنجەمی کتێبی “گووتاری پۆپۆلیستی و خەونی بچووکی ڕۆشنبیرانی کورد”ە کە لە سەرەتای ساڵی 2018 بە شێوەی کتێبی کاغەز لە ناوەوە و دەرەوەی وڵات بڵاوکرایەوە.